

27 de gener. Dia Internacional de commemoració en memòria de les víctimes de l'Holocaust. Francesc Boix, testimoni

---

Retrat de Francesc Boix com a presoner de Mauthausen. [1941]
Autor: No identificat
Fons Gregorio López Raimundo. [ANC1-115-N-8](#)

Descripció

Imatge d'un contacte que presenta, junts, tres fitxers de retrats (clixés) del fotògraf Francesc Boix, en blanc i negre. Les imatges van ser preses en un pla mitjà curt i en tres posicions diferents: de cara, tres quarts , i perfil. No consta l'autoria ni la data.

S'ha conservat en el fons de Gregorio López Raimundo, juntament amb altres imatges que reflecteixen la relació de Boix amb aquest polític.

Correspon a la tipologia de fotografies que es prenen a alguns presoners del camp, com a fitxes policials, des de tres perspectives diferents per poder identificar bé al pres.

En la primera imatge, presa frontalment, s'observa una placa que l'identifica com a presoner del Camp de concentració de Mauthausen (*Konzentrationslager Mauthausen*) l'any d'entrada al camp, 1941, el seu número de pres, 5185, i el seu nom i cognom precedit de les lletres *Sp* que probablement indiquen la seva nacionalitat (*Spanier*)

En la imatge central, apareix sense la placa identificativa, deixant veure el triangle i la lletra *S* que l'identificaria com a pres espanyol i que, tal com ell mateix explica en la seva declaració al judici de Nuremberg, era de color blau.

En la tercera imatge, s'observa el suport que, fixat a la paret, servia per què els presos hi recolzéssin l'esquena, fixant així la posició per fer-los el retrat sempre des de la mateixa perspectiva

El vestit de ratlles que porta és el propi dels presos dels camps de concentració nazis i es veu envellit i amb pedaços.

El tall de cabells mostra una part molt més curta a la part superior del crani, que pot correspondre a una marca que l'identificava com a presoner. Aquest sistema de marcatge, emprat pels nazis, a partir de 1941 servia per identificar els presos, per si intentaven fugir barrejant-se entre la població civil o els oficials del camp. Es tractava de passar la màquina de tallar els cabells des del front fins la nuca –a doble zero– deixant una ratlla d'uns tres centímetres d'ample. Tot i que sembla que es va aplicar de manera generalitzada, la posició de Boix com a pres d'una certa categoria que es podia barrejar amb els oficials, el podia fer especialment

Aquest sistema de marcatge sembla que es va imposar a partir de l'arribada de presos italians (*bodoglios*) a Dachau com a conseqüència de la capitulació d'Itàlia, al 8 de setembre de 1943¹

Interès del document

Ingressat en el camp el 27 de gener de 1941, la casualitat va voler que fos també un 27 de gener de 1945 quan es va alliberar el camp d'Auswitz i la data triada anys més tard per l'ONU per commemorar el record de les víctimes de l'Holocaust.

La imatge ens presenta Francesc Boix, presoner del [camp de concentració de Mauthausen](#), que va treballar com a fotògraf del camp al servei dels nazis, càrrec que va aprofitar per amagar fotografies de tot el què anava passant dins del camp i, amb l'ajut d'altres fotògrafs, dels presoners que sortien a fer treballs als pobles veïns i, de manera especial d'una veïna alemanya, va aconseguir treure un gran volum d'imatges que, acabada la guerra il·lustrarien el seu testimoni contra els nazis als judicis de

---

¹ Memòries "Camino Sinuoso" Antonio García García. ANC1-892-T Codi doc ANC@ula 3917

Nuremberg i Dachau, on va participar com a únic testimoni espanyol, i serien vitals per provar la culpabilitat dels acusats..

El primer interès del document doncs, és el de recordar i valorar a tots aquells que, en la mesura de les seves possibilitats van oposar resistència a la barbàrie imposada pel nazisme i que va prendre diverses formes. Francesc Boix, un jove de 20 anys, representa la resistència dins dels propis camps, en condicions extremadament difícils i el valor de les accions individuals per tal de col·laborar en la defensa dels drets col·lectius.

D'altra banda, la imatge presenta un altre interès, de sentit didàctic, ja que la seva observació detallada planteja diverses incògnites que suggereixen diferents hipòtesis d'interpretació, de manera que pot esdevenir un molt bon recurs per treballar a l'aula tant el tema de l'Holocaust i els Camps de Concentració, com aspectes relacionats amb l'observació i l'anàlisi de fonts. En l'apartat de *qüestions* s'introdueixen algunes d'aquestes incògnites.

Context

Nascut al 1920, Francesc Boix va lluitar a la Guerra Civil espanyola, formant part de la lleva del biberó. Amb el final de la Guerra va passar a França on va ser internat en diversos camps fins que amb l'inici de la Segona Guerra Mundial i la invasió alemanya de França, és traslladat a un *stalag* (camp de presoners de guerra alemany) de Fallingbomel des d'on més tard el portarien a Mauthausen, juntament amb més de 1500 republicans espanyols.

Fill de fotògraf, va documentar la seva participació en la Guerra Civil, tal com es pot apreciar en l'ampli volum d'imatges d'aquella època que es conserva al fons [Boix \(fotògrafs\)](#) de l'ANC. Però la seva aportació fonamental la va realitzar, en el decurs de la Segona Guerra Mundial, en tant que fotògraf, a Mauthausen on, després d'un primer moment en què havia fet d'intèrpret pel seu coneixement de llengües, va treballar en el servei fotogràfic del camp.

La vida als camps es documentava fotogràficament, amb diverses finalitats: ja fos per la realització de fitxes identificatives dels presos, com retrats i fotografies diverses de la vida dels oficials del camp, esdeveniments com visites de personalitats vinculades al règim, o incidents com les morts de presos per suposats intents de fuga, assassinats o suïcidis.

També s'han localitzat fotografies que tenen una voluntat propagandística i que falsegen la imatge per tal de donar una imatge suau dels camps, amagant la realitat dels treballs forçats, la fam, la experimentació científica i l'extermini sistemàtic que van representar.

L'objectiu de les fotografies d'identificació era el de completar una fitxa de tipus policial en què es feia la descripció del pres recollint també les seves dades antropomètriques. Sembla que en alguns camps aquestes fitxes es van utilitzar també per aportar informació que s'utilitzava en relació amb els experiments mèdics que s'hi van dur a terme. En aquest sentit, cal destacar que a Mauthausen hi actuava el metge Aribert Heim, conegut amb el sobrenom de "El doctor Muerte".

Aquestes imatges eren freqüents en els camps de concentració, sobretot a inicis de la guerra, encara que no es feien de manera sistemàtica a tots ells, sinó que es triaven uns col·lectius específics. En el cas de Mauthausen, tot indica que els espanyols no formaven part d'aquests col·lectius i, per tant, no se'n devien fer aquestes fotografies.

A partir de 1943, les imatges dels reclusos es van reduir de manera dràstica i el laboratori fotogràfic va quedar pràcticament limitat a l'ús privat dels oficials, alhora que s'iniciava la destrucció de bona part dels arxius fotogràfics dels camps, segurament per tal de prevenir que les imatges poguessin ser emprades com a proves incriminatòries si els nazis perdien la guerra.

Antonio Garcia, que havia estat també al servei d'identificació com a fotògraf i amb el qual va coincidir Boix –al menys durant uns mesos- sembla que havia començat a amagar algunes de les fotografies que il·lustraven la vida als camps, amb l'ajut d'altres interns. Boix es va sumar a aquesta acció i la va continuar amb la col·laboració d'un altre fotògraf espanyol, José Cerezeda quan Garcia va ser traslladat al camp de Gusen. A través dels membres del Komando Poschacher feien arribar les fotografies a la veïna del poble de Mauthausen, Anna Pointner, que les va guardar fins al final de la guerra.

Al maig del 1945, la guerra estava a les acaballes, alliberat el camp d'Auswitz el 27 de gener, mort Hitler el 30 d'abril, quan comencen a atancar-se a Mauthausen les tropes americanes d'un costat i les russes de l'altre, els SS van fugir del camp, deixant els presos sota la vigilància de bombers i policies vienesos que de seguida els van fer saber que tenien intenció de lliurar el camp a les tropes aliades i que també van abandonar el camp. Es van viure unes hores de cert caos en què els presos prenen el control i fins i tot assalten l'armeria, fins l'arribada, el dia 6 de maig, dels americans

Aquells fets van ser també documentats per Boix amb la seva càmera i ara ja sense el control dels nazis.

Qüestions:

- Si els espanyols no estan entre els col·lectius als quals es feien fotografies d'identificació de presos, per què es va fer aquesta fotografia de F. Boix?
- Per què es van fer fotografies identificatives del [Komando Poschacher](#)?
- Compara les fotografies dels membres d'aquest Komando amb la del Francesc Boix. Et sembla que respon al mateix objectiu? Quines diferències hi observes?
- **Compara les imatges** [ANC1-115-N-8](#); [ANC1-115-N-6](#); [ANC1-115-N-5](#). Quina et sembla que pot ser l'original?
- Compara aquesta imatge amb les realitzades a d'altres presoners del camp d' [Auswitz](#); Explica'n les semblances i les diferències
- Hi ha algun indici que et permeti fer la hipòtesi de que la imatge podria ser un muntatge?
- En quina data aproximada situaries la imatge? Explica'n les raons
- Formula hipòtesis fonamentades sobre: qui, quan i per què va fer la fotografia.

Per continuar indagant:

- La Declaració de Francesc Boix al judici de Nüremberg
<http://www.buscameenelciclodela vida.com/2012/05/declaracion-de-francesc-boix-en.html>

Fonts arxivístiques

- [FONS ANC1-115 / GREGORIO LÓPEZ RAIMUNDO](#). Es conserven algunes imatges de Francesc Boix
- [FONS ANC1-1058 / BOIX \(FOTÒGRAFS\)](#)
- [FONS ANC1-892 / EDUARD PONS PRADES](#) Conté abundant documentació relacionada amb l'exili dels republicans espanyols, estada en els camps de refugiats de França i la seva participació en la resistència francesa

Bibliografia:

Benito Bermejo. Francesc Boix, el fotògraf de Mauthausen. Ed. La Magrana, 2002

Benito Bermejo. El fotògraf de l'horror: La història de Francesc Boix i les fotos robades als SS de Mauthausen. Ed RBA, 2015

Rosa Toran. Mauthausen: crònica gràfica d'un camp de concentració. Fons fotogràfic de l'Amical de Mauthausen. Museu d'Història de Catalunya. Viena. DL 2002